

Sleutelconcepten in het middenspel 2

Pionnenstructuren

Herman Grooten

2022 Thinkers Publishing

Copyright © 2022 **Herman Grooten**

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Vragen richten aan Thinkers Publishers, 9850 Landegem, België.

Email: info@thinkerspublishing.com

Website: www.thinkerspublishing.com

Redactie & lay-out: Herman Grooten

Software-ondersteuning: Hub van de Laar

Correcties: Jos Sutmuller en Daniël Vanheirzeele

Foto's: Jos Sutmuller en Frans Peeters

Omslagontwerp: Iwan Kerkhof

Foto auteur omslag: Pascal Simon

Grafische vormgever: Philippe Tonnard

Productie en drukbegeleiding: BESTinGraphics, België

ISBN-nummer: 9789464201420

D/2022/13732/21

Sleutelconcepten in het middenspel 2

Pionnenstructuren

Herman Grooten

Thinkers Publishing 2022

www.thinkerspublishing.com

Uitleg symbolen:

!	een goede zet	±	wit heeft duidelijk voordeel
?	een zwakke zet	∓	zwart heeft duidelijk voordeel
!!	een uitstekende zet	+ -	wit heeft beslissend voordeel
??	een blunder	- +	zwart heeft beslissend voordeel
!?	een interessante zet	→	met aanval
?!	een twijfelachtige zet	↑	met initiatief
□	enige zet	↑↑	met voorsprong in ontwikkeling
=	gelijkspel	↔	met tegenspel
∞	onduidelijke stelling	Δ	met het idee van
©	met compensatie voor het geofferde materiaal	⌢	beter is
±	wit staat lichtjes beter	N	nieuwtje
∓	zwart slaat lichtjes beter	#	mat
		+	schaak

Bij de meeste diagrammen staat aan de rechterkant een klein blokje. Als dat wit is, is wit aan zet. Staat er een zwart blokje, dan is zwart aan zet.

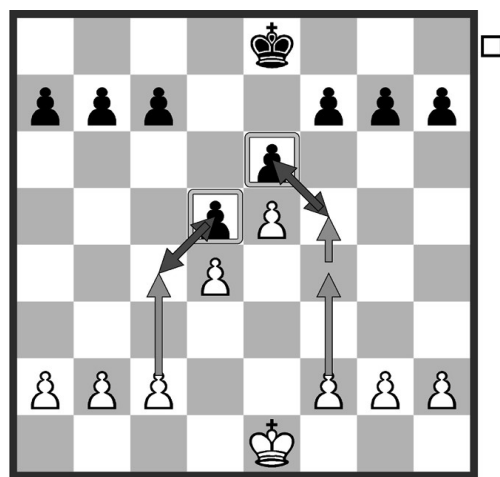
Bibliografie

Chess Strategy for Club Players
Megadatabase

– Herman Grooten
– Chessbase

Visuele hulpmiddelen

In dit boek zullen we regelmatig gebruik maken van verschillende soorten visuele hulpmiddelen. Als schaaktrainer heb ik gemerkt dat het visueel maken van bepaalde strategische of tactische ideeën soms heel verhelderend kan werken. Dit betekent dat sommige diagrammen pijlen zullen bevatten (om de specifieke manoeuvres aan te geven die een speler zou willen uitvoeren) evenals gemarkeerde velden of stukken waarop ik graag de aandacht vestig. Onze softwareontwikkelaar, Hub van de Laar, is het gelukt om manieren te vinden om de visuele hulpmiddelen die in *Chess-base* worden gebruikt om te zetten naar pijlen en markeringen in verschillende grijs tinten. Daarmee kunnen de plannen en concepten in één oogopslag worden begrepen. In nebenstaand diagram kunnen we direct zien wat zwart van plan is, evenals de wapens die hij verder nog in zijn arsenaal heeft zitten. De stelling laat op schematische wijze één van zwarts plannen in de Franse ketenstrijd zien.

In dit boek zullen in principe geen letters gebruikt worden om de schaakstukken aan te duiden maar figurines die we als volgt weergeven:

Schaakstuk	Letter	Figurine
Koning	K	
Dame	D	
Toren	T	
Loper	L	
Paard	P	
Pion	—	—

Inhoudsopgave

Symbolen and bibliografie -----	4
Uitleg bij de visuele hulpmiddelen -----	5
Inhoudsopgave -----	6
Voorwoord-----	8
Hoofdstuk 1 Introductie pionnenstructuren -----	15
Paragraaf 1.1 Inleiding -----	16
Paragraaf 1.2 Basiskennis -----	17
Paragraaf 1.3 Typische structuren -----	36
Paragraaf 1.4 Opgaven bij hoofdstuk 1-----	43
Hoofdstuk 2 Open en halfopen lijnen -----	45
Paragraaf 2.1 Inleiding -----	46
Paragraaf 2.2 De halfopen lijn -----	46
Paragraaf 2.3 De open lijn -----	52
Paragraaf 2.4 Opgaven bij hoofdstuk 2-----	71
Hoofdstuk 3 De ketenstrijd -----	73
Paragraaf 3.1 Inleiding -----	74
Paragraaf 3.2 Structuur slopen-----	75
Paragraaf 3.3 Gebruikmaken van ruimtevoordeel-----	78
Paragraaf 3.4 Centrum aantasten met pionnen -----	82
Paragraaf 3.5 Centrumoffers -----	86
Paragraaf 3.6 Goede en slechte lopers -----	91
Paragraaf 3.7 Resumerend -----	93
Paragraaf 3.8 Opgaven bij hoofdstuk 3-----	97

Hoofdstuk 4 De geïsoleerde damepion ----- 99

Paragraaf 4.1	Inleiding -----	100
Paragraaf 4.2	Offer op f7-----	101
Paragraaf 4.3	Torens witch-----	107
Paragraaf 4.4	Verzwakking van de koningsstelling-----	110
Paragraaf 4.5	De actie d4-d5-----	114
Paragraaf 4.6	Overgang naar hangende pionnen -----	117
Paragraaf 4.7	Spel tegen de zwakte op d4 -----	120
Paragraaf 4.6	Opgaven bij hoofdstuk 4-----	123

Hoofdstuk 5 De vrijpion ----- 125

Paragraaf 5.1	Inleiding -----	126
Paragraaf 5.2	Vrijpion creëren -----	126
Paragraaf 5.3	Push Pawn! -----	130
Paragraaf 5.4	Plaatsing van stukken -----	133
Paragraaf 5.5	Promotiecombinaties -----	135
Paragraaf 5.6	Tweede vrijpion maken -----	139
Paragraaf 5.7	Verdedig tegen vrijpion-----	141
Paragraaf 5.8	Opgaven bij hoofdstuk 5-----	147

Hoofdstuk 6 Oplossingen van de opgaven ----- 149

Paragraaf 6.1	Oplossingen bij hoofdstuk 1 -----	150
Paragraaf 6.2	Oplossingen bij hoofdstuk 2 -----	156
Paragraaf 6.3	Oplossingen bij hoofdstuk 2 -----	159
Paragraaf 6.4	Oplossingen bij hoofdstuk 4 -----	162
Paragraaf 6.5	Oplossingen bij hoofdstuk 5 -----	166

Voorwoord

Voor nogal wat schaakboeken heeft de lezer een hoog spelniveau nodig om te begrijpen wat de auteur bedoelt en wat hij zijn naspelende publiek wil bijbrengen. De grootste groep schakers bestaat uit spelers die zich meestal niet zo bekwaamd hebben in ons koninklijke spel en daarom wellicht moeite zullen hebben om de gedachtegang van de schrijver te volgen.

Natuurlijk is het schaken erg complex. Zelfs de wereldkampioen is bepaald niet gevrijwaard van fouten. Maar we kunnen met grote stelligheid zeggen dat er veel sterke schakers zijn die een heel hoog begripsniveau hebben ontwikkeld. Het is daarom misschien ook lastig om een paar treden "af te dalen" naar het niveau waarin veronderstelde automatismen soms bij het lezerspubliek niet aanwezig zullen zijn en sommige aannames over kennis bij amateurs wellicht ook niet helemaal kloppen.

Bij het geven van schaaktraining aan jeugd- en clubschakers kwam ik er gaandeweg steeds achter dat onervaren spelers redelijk wat moeite hebben met het behandelen van middenspelen. Ons spel wordt vaak fragmentarisch bestudeerd. Veel openingsboeken gaan over de toonbank omdat openingen "houvast" geven. Vanuit de beginstelling wordt je door vele auteurs "toegesproken" om de opening onder de knie te krijgen. Tactiek kan ook heel goed zelfstandig bestudeerd worden; behalve de vele websites waar een overvloed aan "puzzels" wordt aangeboden, zijn er ook veel boeken waar tactiek op een meer methodische wijze wordt aangereikt.

Zelfs op het gebied van strategie kan men veel kanten op. Talloze onderwerpen zijn mooi beschreven en keurig uitgewerkt. Maar bij het bestuderen van partijen van schaakstudenten, of het nou talentvolle jeugd was, of volwassen clubschakers van divers niveau, viel me één aspect op dat ik als volgt zal proberen te beschrijven: nadat de klok is aangezet en de partij is begonnen, wordt de opening gespeeld. Veel spelers blijken redelijk goed op de hoogte van de theorie. Onvermijdelijk komt het moment waarop één van beide spelers afwijkt, waardoor beide spelers op zichzelf zijn aangewezen. In de fase daarna moeten de spelers hun weg zien te vinden in een wirwar van varianten en plannen. Zij mogen de tactiek niet uit het oog verliezen, maar bovenal zullen zij een strategisch plan moeten bepalen. In deze fase viel mij – door de bank genomen – op dat veel clubschakers over het algemeen de momenten waarop tactiek een rol speelt, goed in de gaten hebben. Laten we zeggen dat er gemiddeld om de vijf zetten tactiek in de stelling zit. Echter... die andere vier zetten moeten zij toch zelf verzinnen! Maar hoe moeten zij dat doen? Waar moeten ze op

letten? Welke principes dienen zij te hanteren. Hoe zien ze of een bepaald strategisch kenmerk dominanter is dan een ander?

Als ervaren speler en gediplomeerd schaaktrainer kon ik er meestal wel een vinger achter krijgen waar het ergens mis ging. Dat was bij elke speler telkens anders, maar toch slaagde ik er soms in om een "grootste gemene deler" in de partijen van iemand op te sporen. Daarmee was ik er nog niet. Want elke partij was natuurlijk verschillend met de partijen die nog gingen komen. Hoe kon ik deze speler daadwerkelijk vooruit helpen hiermee?

Ik besloot een lijst aan te leggen van middenspelonderwerpen. Als schaaktrainer was ik altijd al bezig met construeren van leerstof over het middenspel. Omdat ik vele groepstrainingen verzorgde voor clubschakers, ontwikkelde ik materiaal dat thematisch geordend was met als belangrijkste uitgangspunt dat elke clubschaker aan de hand van specifieke stellingskenmerken meer houvast zou gaan krijgen om die moeilijke middenspelsituatie enigszins beheersbaar te maken. Eén essentieel onderwerp, eigenlijk ook erg complex, gaat over pionnenstructuren. Door vaak voorkomende pionnenstructuren te ontleden, mogen we hopen hoe we de plannen kunnen "afleiden" van deze typische structuren. Zo gezegd, zo gedaan. Samen met mijn partner, FM Petra Schuurman – in het bezit van twee mooie IM-normen – togen wij aan het werk om in ons schaakinstituut (Schaakcentrum "Sterk Spel", zie www.sterkspel.nl) leerstof te ontwikkelen. Met dit onderwerp hebben wij diverse trainingen verzorgd en we hadden de indruk dat onze aanpak "aansloeg". Naast de vele 'standaardvoorbeelden' die wij wisten te vinden, hebben wij ook partijmateriaal van onze eigen schaakstudenten opgenomen die aansloot bij de behandelde thema's.

Dit boek is een compilatie van materiaal dat vele jaren terug is samengesteld. Uiteraard is het aan de moderne maatstaven getoetst, verbeterd en vooral aangevuld. In elk van de vijf hoofdstukken treft u acht opgaven aan waarin strategie en tactiek hand in hand gaat. Extra leuk is dat Herman door Chessbase in de gelegenheid is gesteld om met dit materiaal een tweetal dvd's (in de Engelse taal) samen te stellen.

Bij de afronding van dit boek, speelde ik toevallig tussendoor een partij, waarin ik erin slaagde om een stelling, bijna puur op basis van een betere behandeling van de pionnenstructuur, in winst om te zetten. Dat was tegen Nargiz Umudova, de vrouw van grootmeester Twan Burg, die ik in zijn jeugdjaren nog ooit onder mijn hoede heb gehad in een viertal met grote talenten. Tegen Umudova was ik een paar jaar eerder tegen een pijnlijke nederlaag aangelopen in het Siciliaans. Hoewel ik deze opening graag speel, besloot ik om nu te kiezen voor de Franse verdediging, de

structuur die in dit boek behandeld wordt. Omdat deze partij naadloos aansluit bij datgene waar we het in hoofdstuk 3 (zie pagina 75) over hebben, heb ik besloten om hem hieronder aan te bieden.

Tot slot wil ik bij deze Petra bedanken voor de vele uurtjes die zij heeft zitten in het zoeken naar mooie voorbeelden en de uitwerking daarvan. Ook Jos Sutmuller is mij enorm van dienst geweest bij de vele foto's die hij belangenloos aan mij ter beschikking stelt en die hij speciaal voor de boeken van Thinkers Publishing ook bewerkt. Daarnaast heeft hij ook het correctiewerk op zich genomen evenals uitgever Daniël Vanheirzeele zelf, die het boek eveneens voor mij heeft uitgelopen.

We wensen de lezer veel lees- en naspeelplezier bij het doorwerken van dit boek.

Herman Grooten, Eindhoven maart 2022.

👤 Umudova, Nargiz

👤 Grooten, Herman

🌐 Rosmalen 2022

Hier is 5... ♖xc3+ de meest gespeelde zet. 6. bxc3 gevolgd door 6... b6.

6. f4

1. e4 e6 2. d4 d5 3. ♘c3 ♙b4 4. e5
♙d7

Zo speelde oud-wereldkampioen Tigran Petrosian het ooit in zijn partij tegen F.Olafsson, Bled 1961.

5. a3

Een van de bedoelingen is om g7 indirect te dekken zodat 5. ♙g4 beantwoord kan worden met 5... f5 hetgeen ook gebeurde in bovengenoemde partij.

5... ♖f8

Diagram na: 6. f4

Wit zet het ambitieus op: zij wil het pionnencentrum extra steun geven. Het grote nadeel hiervan is dat zij de witte velden ernstig verzwakt. Het alternatief is 6. ♘f3.

6... b6!

Dit is het belangrijke idee achter de hele opzet van zwart. Hij wil graag zijn slechte loper voor wits goede ruilen.

7. ♘f3 h5

Op dit moment heeft ...♙a6 nog geen haast. Met de tekstzet werpt zwart een blokkade op de witte velden op.

8. ♙e3 ♘h6 9. ♚d2

9. g3 werd nog gespeeld in een partij Kritz – Haub, 2004.

9... ♙a6

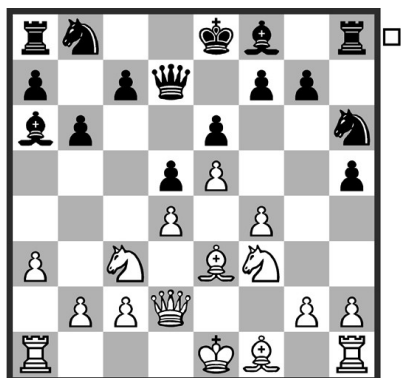

Diagram na: 9... ♙a6

10. 0-0-0

Deze zet verbaasde mij. Het is niet gebruikelijk dat wit in Franse ketenstellingen lang rokeert. Er waren twee alternatieven:

A) Vrijwillig ingaan op de ruil van de witveldige lopers met 10. ♙xa6 ♘xa6 11. 0-0 omdat het paard op a6 vermoedelijk weer terugmoet naar b8 en later via c6 en a5 in het spel kan worden gebracht;

B) De ruil van de lopers toelaten op d3 want na 10. ♙d3 ♙xd3 kan wit terugnemen met de pion: 11. cxd3. Het ziet er op eerste gezicht vreemd uit om vrijwillig deze dubbelpion toe te laten, maar het idee hierachter is dat zwart toch ooit met het thematische ...c7-c5 zal moeten komen en op dat moment zou zwart zijn dubbelpion kunnen opheffen. Een ander voordeel is dat veld c4 extra gedekt is zodat er geen zwart paard naar dat veld kan in de toekomst.

10... ♙xf1

Ik besloot om dan toch maar zelf direct te ruilen omdat ♙d3 mij nog altijd een interessante benadering leek voor wit.

11. ♖dxf1

Ook nu weer erg ambitieus maar vermoedelijk toch niet in orde. Haar bedoeling was vermoedelijk om met h2-h3 snel tot een g2-g4 te komen omdat ♖h1 versus ♖h8 dat dan toelaat. 11. ♖hxf1 zou de normale manier om terug te nemen zijn geweest.

11... c5

Zwart heeft nog niet veel stukken ontwikkeld maar hij gaat toch onmiddellijk tot actie over. Uiteraard wil hij het paard achter deze pion naar c6 ontwikkelen. Daarnaast kan hij vanwege het aanknopingspunt op a3 ook een pionnenstorm op de damevleugel opzetten (met ooit ...b6-b5-b4). De witte koning staat bepaald niet veilig op c1.

Ook in aanmerking komt 11... ♘c6 met de bedoeling ...♘c6-a5-c4. Maar dat leek me wat traag.

12. h3?!

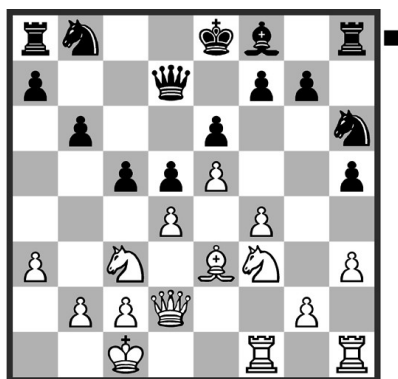

Diagram na: 12. h3?!

Een strategische fout, gebaseerd op een misrekening. Natuurlijk "dreigt" wit g2-g4 maar dat laat zwart natuurlijk niet zonder slag of stoot toe.

Als zij op den duur vorderingen wil maken op de koningsvleugel dient zij hier te beginnen met 12. g3 gevolgd door h2-h3 en dan kan wit g3-g4 doorzetten. Het witte plan moet zijn om met f4-f5 de

zwarte pionnenketen te ondermijnen. Dat is precies wat in dit boek uitgebreid aan bod komt!

12... ♘f5! 13. ♙f2

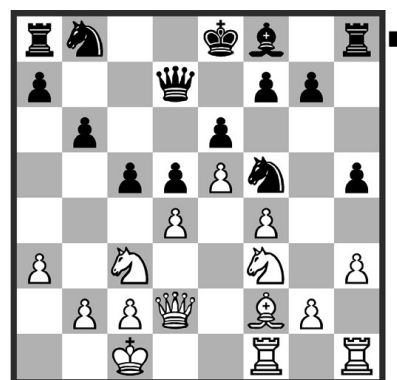

Diagram na: 13. ♙f2

Ze vertelde na afloop dat ze 'vergeten' was dat nu ook ...♘g3 in de stelling zat. Inderdaad wint zwart zomaar een kwaliteit na 13. g4? ♘g3! Maar na de tekstzet krijgt zwart de overhand door de pionnenstructuur van wit op de koningsvleugel "op slot te zetten" met:

13... h4! 14. dxc5?

Dit opheffen van de spanning pakt helemaal verkeerd uit voor wit. Niet alleen krijgt zwart een geweldig pionnenfront op d5 en c5, maar ook de b-lijn gaat open waardoor zwart concrete dreigingen tegen b2 krijgt.

Onder de partij verwachtte ik 14. ♖e2 hoewel zwart dan ook na 14... ♘c6 15. ♔e1 ♙e7 heel comfortabel staat. Hij

heeft diverse mogelijkheden om een aanval op de damevleugel te ontketenen of in het centrum wat voor elkaar te krijgen.

14... bxc5 15. ♖d1

Ze wil gaan werken met tactische grapjes zoals met ♘e4.

15... ♙e7

Dit leek me een heel nuttig zetje. Veld d8 wordt (extra) gedekt zodat zwart de dame uit de d-lijn kan halen (er zijn dan geen matbeelden mogelijk op d8). Bovendien wordt h4 nogmaals gedekt, zodat zwart zijn paard op f5 eventueel elders kan inzetten. Op 15... ♚b7 kan 16. ♘e4 volgen.

16. ♚e2

Ze brengt nu de penning over de d-lijn in de stelling. Na een tijdje denken had ik besloten om me daar niets van aan te trekken!

16... ♘c6

Hoewel zwart na 16... ♚c6 17. ♚b5 nog altijd de betere papieren zou hebben, leek me het toelaten van de dameruil niet nodig.

17. ♘e4?

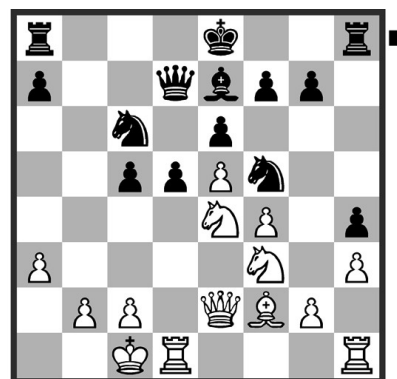

Diagram na: 17. ♘e4?

Ze speelt haar troefkaart uit, maar die werkt als een boemerang. Het is overigens überhaupt de vraag wat wijsheid is voor wit in deze stelling.

17... c4!

Die had ze van te voren niet zien aankomen. Daarom ging ze nu heel lang in de denktank maar slaagde er niet in om nog een bevredigende voortzetting te vinden voor wit.

18. ♘c3

Ze kruipt terug met haar paard, maar het gaat nu van kwaad tot erger.

We hadden beiden berekend dat 18. ♘d6+ niet werkt. Zwart antwoordt het beste met 18... ♙xd6 19. exd6 ♚xd6 20. ♘e5 0-0 en behalve de pluspion beschikt hij over een superieure pionnenstructuur en gevaarlijke aanvalskansen over de b-lijn.

Ook faalt 18. ♘c5 op 18... ♙xc5 19. ♙xc5 ♘g3.

En tenslotte 18. ♖c5 ♗xc5 19. ♘xc5 ♕e7 20. ♖f2 ♜b8 geeft zwart ook winnend spel over de b-lijn. Bovendien is het paard op c5 volkomen verdwaald en dreigt met ...♜b5 verder opgejaagd te worden.

18... ♜b8 19. ♘b1

Ook 19. ♜d2 om met ♘d1 pion b2 te kunnen dekken, faalt op 19... ♖b7 20. ♘d1 ♗xa3! waarmee zwart aantoonde dat a3 inderdaad een belangrijk aanknopingspunt was.

19... ♖b7 20. c3

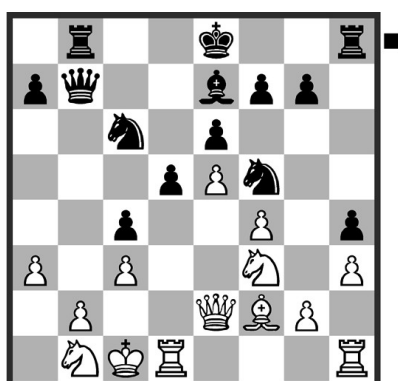

Diagram na: 20. c3

Ze is erin geslaagd om b2 gedekt te krijgen en ook ...c4-c3 uit de stelling te halen. Maar de nieuwe gaten in wits pionnenstructuur, te weten de velden b3 en d3 worden in het vervolg door zwart dankbaar benut.

20... ♘a5! 21. ♜dg1 ♘b3+ 22. ♔d1 ♘c5

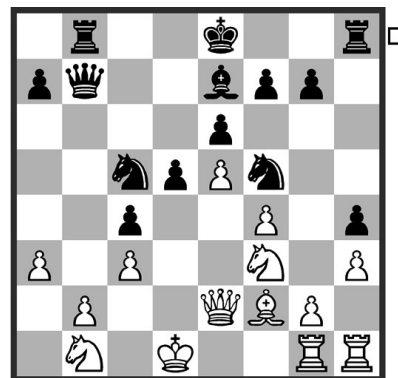

Diagram na: 22... ♘c5

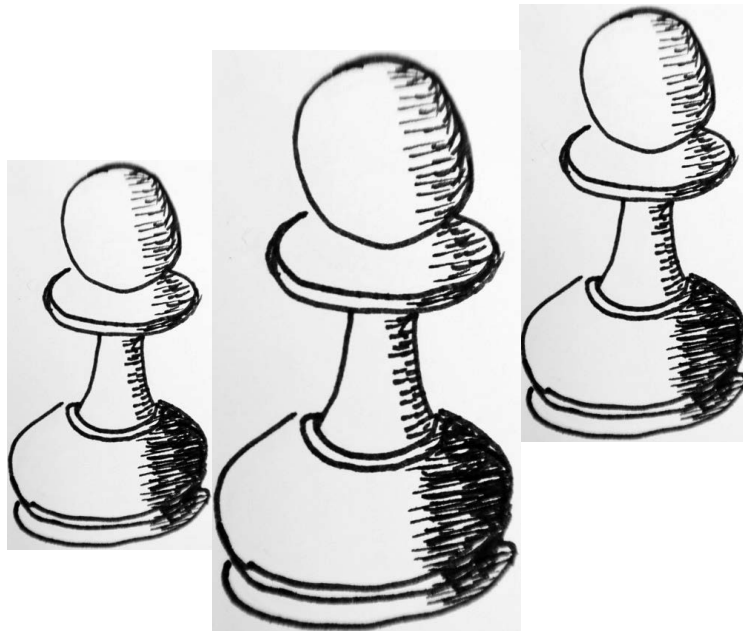
Het paard huppelt vrolijk over de verzwakte velden in het witte kamp en na deze zet kon de witspeelster het niet meer aanzien en gaf zij zich gewonnen.

Behalve de dreiging ...♘d3 (waarna pion b2 zou vallen) dreigt er ook onmiddellijk ...♖xb2. Een ander levensgroot probleem zou ook ...♘e4 kunnen worden aangezien dan ook de zwakte van veld g3 voelbaar zou worden.

Last but not least is het opgeven van de looper voor het paard met 23. ♗xc5 ook geen weelde: 23... ♗xc5 Behalve dat pion b2 hangt, dreigt zwart op diverse manieren een kwaliteit te winnen.

0-1

Hoofdstuk 1

Introductie

Pionnenstructuren

1.1 Inleiding

Het schaakspel wordt ruwweg onderverdeeld in tactiek en strategie. Het staat natuurlijk buiten kijf dat combinaties in ons spel vaak de boventoon voeren en dat hiermee partijen direct beslist kunnen worden. Dat neemt niet weg dat enig strategisch inzicht onontbeerlijk is om vooruitgang te kunnen boeken.

In dit boek zal in vijf hoofdstukken de nadruk komen te liggen op de strategische aspecten, waarbij er niet geschroomd zal worden de nodige tactiek te laten zien. Het is bekend dat een goed opgebouwde partij vaak tactisch beslist wordt. En met de nodige tactiek kunnen strategische doelen vaak verwezenlijkt worden. Dat het schaakspel niet in allerlei wetten en regeltjes kan worden vastgelegd is het uitgangspunt van een boek van de Nederlandse IM Willy Hendriks, getiteld *Move first, think later*. Gelukkig maar, kunnen we hiervan zeggen, want anders zou ons edele spel te eenvoudig worden! Desondanks geeft het aanreiken van bepaalde vuistregels en begrippen het nodige houvast om in een partij te proberen de juiste wegen in te slaan. Vandaar dat we aan de hand van een paar diagrammen een aantal basisbegrippen zullen tonen. Daarbij leggen we de nadruk op typen pionnenstructuren die vrij vaak in partijen op het bord verschijnen.

In dit boek zullen we **verschillende pionnenstructuren** de revue laten passeren. We beginnen met **een introductie** waarin we een aantal **structuren aanstippen** en **basisbegrippen definiëren**.

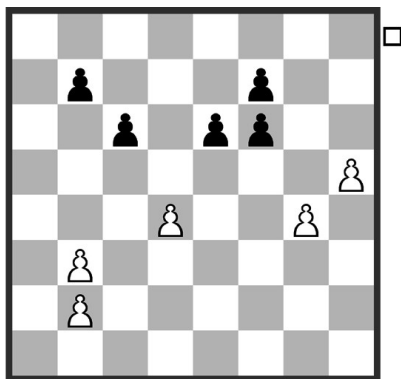
In de hierop volgende hoofdstukken komen we uitgebreid terug op bepaalde pionnenstructuren en behandelen we ook de bijbehorende problematiek. Zo bespreken we in het tweede hoofdstuk hoe je gebruik kunt maken van **open en halfopen lijnen**. In het derde hoofdstuk komen stellingen met een **gesloten karakter** aan bod en bespreken we **de ketenstrijd**. Het vierde hoofdstuk behandelt stellingen met een **geïsoleerde damepion** en in het vijfde hoofdstuk staat **de vrijpion** en dan in het bijzonder die in het middenspel, centraal.

1.2 Basiskennis

We starten met een inventarisatie van een aantal algemene strategische principes.

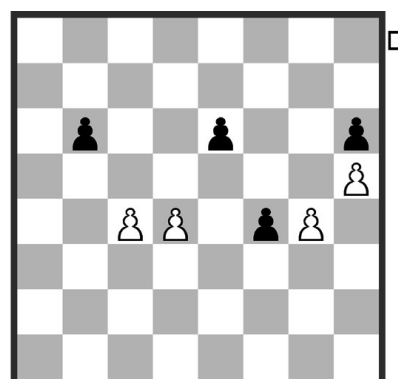
□ Definities

Met als voorbeeld de onderstaande diagrammen bespreken we een aantal definities.

In het bovenstaand diagram zien we voorbeelden van verschillende 'typen' pionnen:

- pionnen b2 en b3 vormen **een dubbelpion**;
- d4 is **een geïsoleerde pion** (er zijn geen witte pionnen op de aangrenzende c- en e-lijn);
- g4 is **een achtergebleven pion** (pion g4 kan niet meer gedekt worden door een eigen pion) én het veld vóór de pion is in handen van de tegenstander ;
- h5 is een **gedekte vrijpion**.

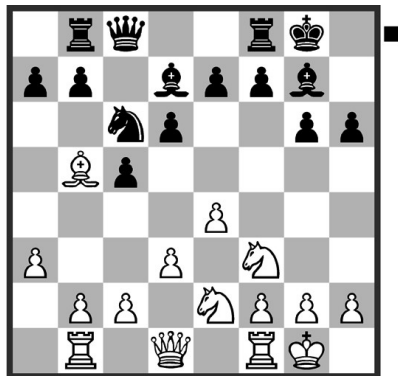
Hier zien we:

- de **hangende pionnen** c4 en d4 (een pionnenduo op twee half-open lijnen);
- de vrijpion f4 is een **vrijpion**;
- een achtergebleven pion op g4;
- We zeggen dat g5 (voor zwart) een **sterk veld** is.

□ Dubbelpionnen

Vaak is het bezit van een dubbelpion een strategisch nadeel: de pionnen kunnen elkaar namelijk niet dekken. Het voordeel voor de tegenstander is niet alleen dat dubbelpion moeilijker te dekken is, maar ook dat die vaak makkelijk(er) aan te vallen is.

♟ Spiesberger, Gerhard (2042)
 ♚ Galdunts, Sergey (2514)
 🌐 Graz 2001

Er is nog geen dubbelpion aanwezig, maar dat duurt niet lang. Er kwam

15... ♗g4 16. ♘g3

Na 16. ♗xc6 komt 16... ♗xf3 17. gxf3 (17. ♗a4 ♖g4! –+) bxc6 18. ♘c3 ♗h3 waarna de verzwakte witte koningsstelling voelbaar wordt. Bijvoorbeeld: 19. f4 anders volgt 19... ♗e5 met een matdreiging op h2) 19... f5! waarna de toren van f8 in het spel gebracht wordt.

16... ♗xf3 17. gxf3

Wit kan de vorming van een dubbelpion niet zomaar verhinderen omdat na 17. ♗xf3 ♘d4 volgt.

17... ♘d4 18. ♗c4 b5 19. ♗a2 ♗h3 20. c3 ♘e6 21. ♗xe6 fxe6 –+

met beslissend voordeel voor zwart.

In dit hoofdstuk staat het vergaren van kleine voordeeltjes (zoals het creëren van een dubbelpion) centraal. Het is niet zo dat de aanwezigheid van een dubbelpion direct de partij beslist. Hieronder een voorbeeldpartij van Loek van Wely, die een dubbelpion strategisch weet uit te buiten. Aan de hand van dit voorbeeld, krijgen we een idee van aspecten die een rol spelen bij het uitbouwen van strategische voordelen.

 Van Wely
 Short
 Wijk aan Zee 2005

1. d4 f6 2. c4 e6 3. c3 d5 4. cxd5
exd5 5. g5 c6 6. e3 f5 7. f3

Dit zetje is bekend uit een oude partij
Petrosian – Barcza, 1955.

7... g6 8. xf6

Zo wordt de zwarte pionnenformatie
verminkt, in ruil voor het loperpaar.

8... xf6

Short gelooft er heilig in dat zwart deze
stelling wel kan verdedigen.

8... gxf6 werd onder andere gespeeld in
bovengenoemde partij Petrosian –
Barza.

9. xf6 gxf6

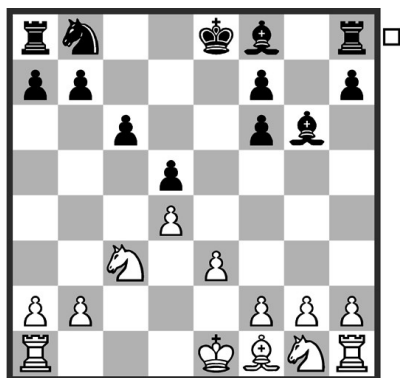
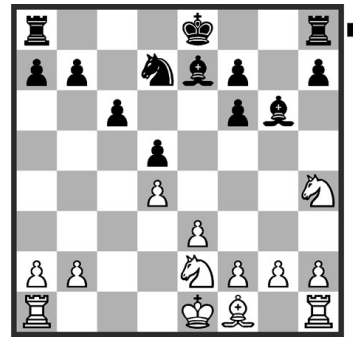

Diagram na: 9... gxf6

10. f3 d7 11. h4 e7 12. g3

In 2018 werd een opmerkelijke partij ge-
speeld tussen Carlsen en Kramnik. Daar
volgde het ongelooflijke 12. e2!!

Analyse na: 12. e2!!

dat later werd bekroond tot het nieuwtje
van het jaar. Het was bedacht door de
toenmalige secondant van Carlsen, zijn
landgenoot Hammer, die daarvoor ook
de credits kreeg van zijn baas. De essen-
tie is dat wit één van zijn paarden op veld
f5 probeert te krijgen waarmee hij een
groot positioneel voordeel zou verwer-
ven.

12... b6 13. f3 a5 14. f2 a4 15. c1
c8 16. e2 d6 17. hd1 0-0 18.
d3

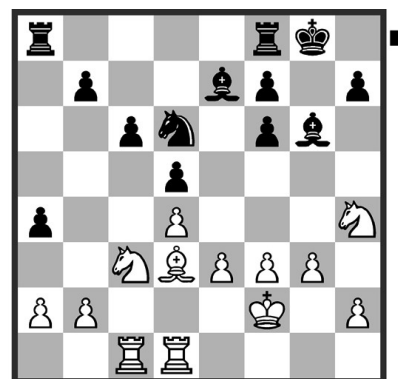

Diagram na: 18. d3

Loek van Wely (foto Jos Suttmuller)

18... ♖fe8?

Deze sjablone zet brengt zwart in grote problemen. Hij had 18... ♙xd3 19. ♖xd3 f5 moeten spelen, hoewel wit ook dan beter blijft staan. In de partij krijgt wit meer grip op veld f5.

19. g4 ♙f8

(zie diagram volgende kolom)

20. ♘e2!

Het paard is op weg naar f5.

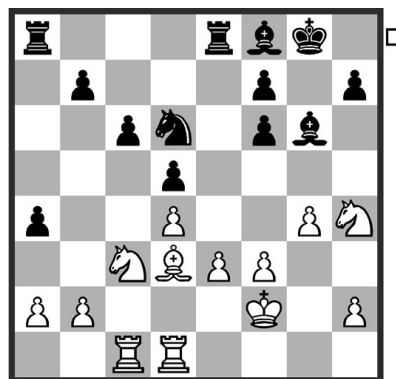

Diagram na: 19... ♙f8

20... ♙h6 21. f4

Wit heeft er geen bezwaar tegen dat hij veld e4 moet prijsgeven. Het bezit van veld f5 weegt veel zwaarder.

21... ♙xd3 22. ♖xd3 ♙f8 23. ♘g3 ♖a5 24. ♖c2 ♖b5 25. ♘hf5 ♘c4

Zwart mag de paarden niet laten ruilen omdat hij dan in een uitzichtloze situatie van een goed wit paard tegen een hulpeloze zwarte loper geraakt.

26. b3 axb3 27. ♖xb3

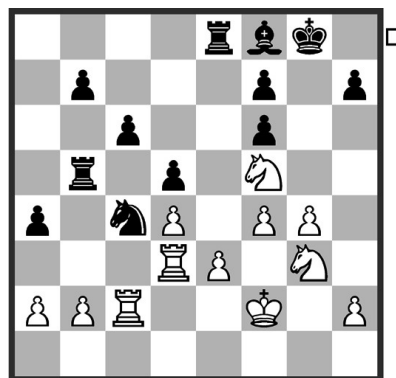

Diagram na: 25... ♘c4

Een zeer goede inlassing. Wit wil graag een stel torens ruilen.

27... ♖xb3

Of 27... h6. Misschien had zwart het wel anders kunnen spelen: 28. ♖xb5 cxb5.

28. axb3 ♘a5 29. ♘h5

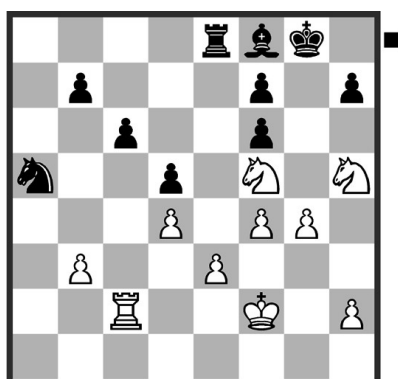

Diagram na: 29. ♘h5

De sleutel tot wat er komen gaat.

29... ♖e6

Gedwongen, anders verliest zwart zonder slag of stoot een pion.

30. ♖a2!

Maar nu de onderste rij dodelijk verzwakt is, profiteert wit onmiddellijk.

30... b6

30... ♘xb3 31. ♖a8 en de dreiging ♘h6+ kost zwart beslissend materiaal. 31... h6 32. ♘xh6+ ♔h7 33. ♖xf8 ♔xh6 34. ♖h8+ ♔g6 35. f5+.

Nigel Short (foto Jos Suttmüller)

31. ♖a4

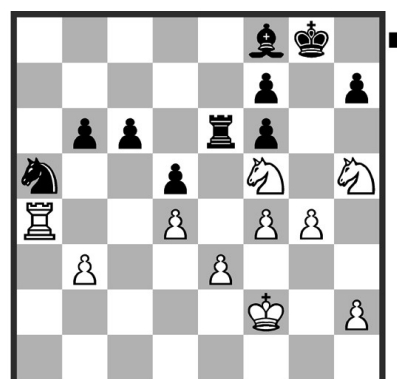

Diagram na: 31. ♖a4

Er valt niets meer te ondernemen tegen de dreiging b3-b4.

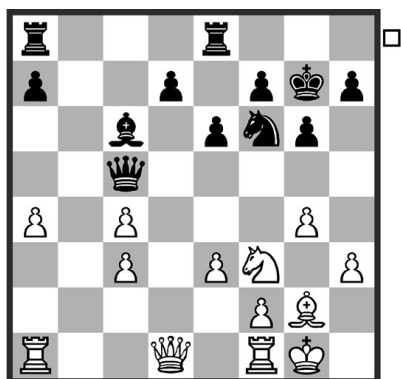
1-0

Samenvatting van de partij:

- 👍 De witte strategie bestond eruit om de **het veld voor de voorste dubbelpion** in handen te krijgen.
- 👍 Wit **bezette** dit **veld met een paard**, dat niet goed te verjagen was (het was een sterk veld!).
- 👍 Vervolgens werd de voorste **dubbelpion** onder schot genomen.
- 👍 Om geen materiaal te verliezen moest zwart zijn toren **passief** neerzetten.
- 👍 Wit kon toen via **de** (enige) **open lijn binnenkomen**. Hiermee was de partij beslist.

We kijken nu naar een voorbeeld waarin een speler erin slaagt om een 'lelijke' dubbelpion op een geschikte manier op te lossen.

👤 Constructiestelling Schuurman

Wit staat een pion voor, maar hij heeft een lelijke dubbele c-pion. Daarom speelt wit hier het krachtige **1. ♔d4!** Met deze zet dwingt wit dameruil af. Minder

goed is 1. g5? omdat na 1... ♘e4 2. ♔d4+ zwart zich kan verdedigen met 2... e5= waarna wit nog steeds met een verzwakte pionnenstructuur opgescheept zit.

1... ♔xd4

Dameruil vermijden met 1... ♔e7? is niet mogelijk wegens 2. g5! waarna wit met schaak op f6 dreigt te slaan. 2... e5 3. gxf6+ ♔xf6 4. ♔g4+–

2. cxd4

Nu de witte structuur opgeknapt is, kan de extra pion zich later uitbetalen.

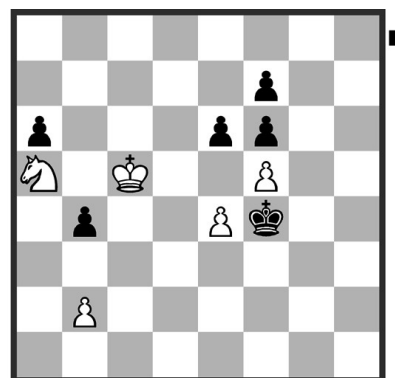
Een dubbelpion hoeft overigens niet altijd slecht te zijn. Soms bestrijkt een dubbelpion belangrijke centrumvelden of komen er door het ontstaan van de dubbelpion belangrijke diagonalen of lijnen open, waardoor de activiteit van de eigen stukken wordt verhoogd.

Sipke Ernst (foto Jos Sutmuller)

♂	Lysyj, Igor	(2656)
♂	Ernst, Sipke	(2578)
🌐	Plovdiv BUL 2012	

Een aardig voorbeeld van Sipke Ernst uit het EK 2012 waarbij het creëren van een triplepion de sleutel tot winst is. Wit kon beter twee verbonden vrijpionnen toelaten dan de triplepion omdat deze cruciale velden beheerst. In de diagramstelling kan het verdedigende paard niet meer terug in de verdediging komen. Zwart heeft net een stuk (door insluiting) verloren, maar heeft er wel een aantal

pionnen voor teruggekregen. Best een spannende stelling nog...

49... ♔xe4 **50.** ♔xb4?

Een logische zet, die echter op verrassende wijze verliest. Na 50. fxe6 fxe6 51. ♖xb4 f5 52. ♔c3 ♔e3 53. ♘c4+ ♔e2 54. ♘e5 zou de partij in remise zijn geëindigd.

Een voorbeeld: 54... f4 55. ♔d4 f3 56. ♘xf3 ♖xf3 57. ♔e5 ♔e3 58. ♖xe6 ♔d4 59. ♔d6 ♔c4 60. ♔c6 a5 61. ♖b6 a4 62. ♔a5 ♔b3 63. ♔b5 ♖xb2 64. ♔xa4.

50... exf5!!

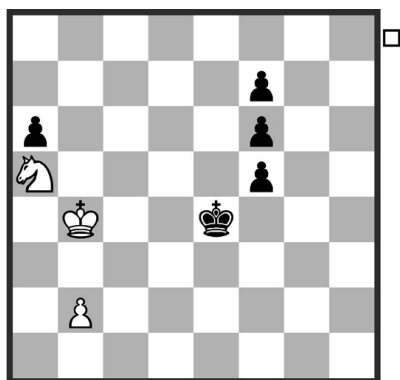

Diagram na: 50... exf5!!

Briljant gevonden door de Groningse grootmeester.

Een voorbeeld van een gunstige triple-pion, waar kom je dat nog tegen? Tim Krabbé (de man van de schaakcuriosa, zie diagram), kan tevreden zijn!

51. ♔c3 ♔e3 52. ♔c2

Hij probeert wanhopig om met zijn koning voor de vijandelijke pionnen te komen maar het helpt niet. 52. ♘c4+ ♔e2.

De koning wordt de pas afgesneden en het witte paard komt helemaal nergens omdat de zwarte pionnen een hele reeks cruciale velden dekken.

53. ♘d6 f4 54. ♘f5 f3 uit. Werkelijk een fantastisch schouwspel!

52... f4 53. ♔d1

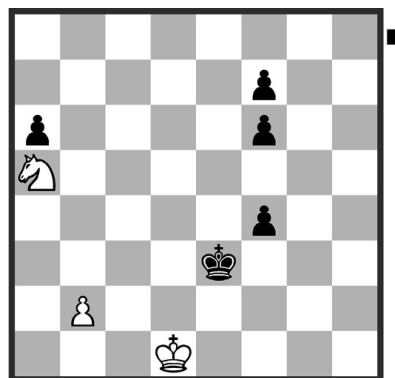

Diagram na: 53. ♔d1

53... ♔f2!

Natuurlijk laat zwart niet toe dat wit met ♔e1 ervoor komt.

54. ♘c4 f3

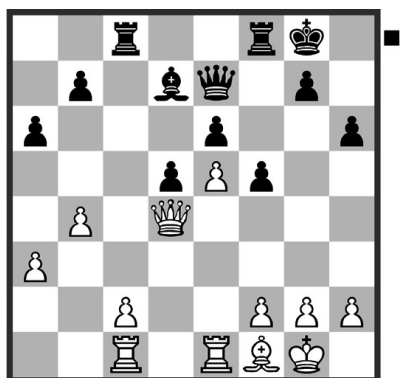
En hier gaf de witspeler (ongetwijfeld) gedesillusioneerd op.

0-1

□ Achtergebleven pion

Niet alleen dubbelpionnen kunnen zwak zijn. Ook achtergebleven pionnen, met name op een halfopen lijn, vormen soms een aanvaldoel. In het volgende fragment laat zwart zelfs een dubbelpion toe om een achtergebleven pion vast te kunnen leggen.

👤 Gebaseerd op Estrin, Yacov
 👤 Pytel, Krzysztof
 🌐 1973

Wit aan zet speelt hier 1. c4! om zijn achtergebleven pion op te heffen. Heel sterk is daarom het profylactische

1... ♖b5!

Na

2. ♙xb5 axb5 3. ♔b6 ♔d7

wint zwart op termijn de achtergebleven

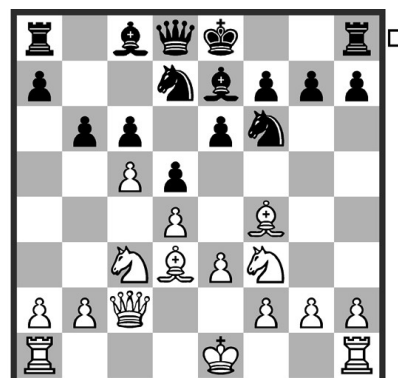
pion op de c-lijn en hij heeft met zijn (dan vrije) d-pion een grote troef in handen.

□ Spanning

Als twee vijandelijke pionnen elkaar aanvallen dan is er sprake van spanning. De neiging is vaak om **spanning op te heffen** door te **slaan** of **door te schuiven**, soms is het echter slimmer om **de spanning te handhaven** (laten slaan).

We beginnen met een aardig voorbeeld uit een partij van één van onze pupillen waarbij de spanning moet worden gehandhaafd om het ruimtevoordeel te behouden. Het aardige is dat er in de stelling ook nog gebruik moet worden gemaakt van tactiek om je strategische plan (het handhaven van het ruimtevoordeel) te kunnen verwezenlijken.

👤 Gerlagh, Joris (1764)
 👤 Mollema, Thomas (1744)
 🌐 Kaatsheuvel PK 2010

*Joris Gerlagh: Nederlands
Jeugdkampioen t/m 14 in 2010
(foto Herman Grooten)*

11. b4!±

In de partij hief wit de spanning op en gaf daarmee zijn ruimtevoordeel weg. 11. cxb6 axb6 12. 0-0± of 12. ♖b5 cxb5 13. ♙c7 ♙b4+. Nu mag **11... a5?! niet** wegens **12. b5!**

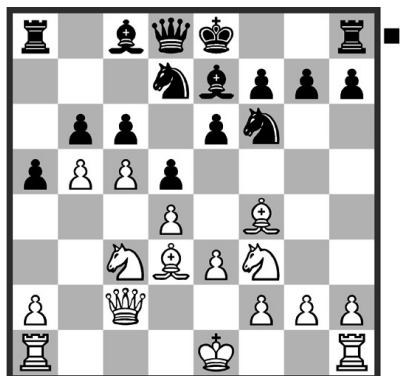

Diagram na: 12. b5!

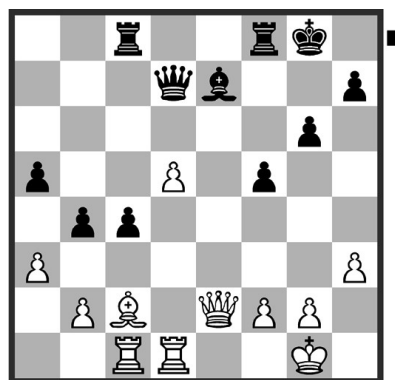
en op het foutieve **12... bxc5?** wint wit met **13. bxc6!** In plaats daarvan zou ook 12... cxb5 leiden tot materiaalwinst met

13. c6! Relatief het beste is nog 12... ♙b7 maar na 13. cxb6 ♖xb6 14. bxc6 ♙xc6 15. ♗e5± staan de witte stukken superieur. Er volgde nog **13... ♗b6 14. c7! ♙d7 15. ♙b5** **1-0**

Het volgende fragment is afgeleid van de volgende partij:

♙ Hibma
♚ Breuker
♜ 2012

De activiteit van stukken speelt een cruciale rol bij het wel of niet veranderen van de pionnenstructuur. In de diagramstelling kun je, door de pionnenstructuur te wijzigen, twee stukken van de tegenstander op non-actief zetten. Zwart had een overweldigende stelling kunnen krijgen na

1... ♙g5!

Aanlokkelijk, maar minder goed is 1... bxa3 2. bxa3 ♙a3 3. ♖a1 ♙b4 4. ♙a4 waarna wit een loper op c6 nestelt en de